

У НОВОМЕ САДУ У СУВОТУ 17. МАРТА 1890.

ГОД. XV.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 36.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издави за време бављења позоришне дружине у Н. Саду слагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ГЛУМАЧКА УМЕТНОСТ У САДАШЊЕ ДОБА.

III.

Виртуозност.

(Наставак.)

Виртуозност се у немачком глумачком сталезку развила путовањем ради уметничког приказивања, и она је с тим „уметничким путовањем“ сада у нераздвојној свези. Виртуози са сталним положајем или су изузетци, или су њихови ангажмани само сушта привидност. Ништа није толико шкодило глумачкој уметности, колико гостовање у понеким улогама. Прва је последица од тога, што су отели маха „форс-улоге.“ Сваки виртуоз састави себи неки извесни репертоар, у који узима само такве улоге, које ће најбоље послужити његовој намери: да напуни кућу и касу. Те се улоге добро науче, на ту цел, те их путнички глумац одигра од аз до ижице у сваком месту, које хоће својим уметничким приказом да усрећи. И највећи геније морао би у таквој хајци изгубити своју слободну вољу. Тако се развије *рутина* без срца и духа, плитка грамзивост за ефектом. Несрећа би се та могла још и сносити, кад би ствар остала у самом дотичном виртуозу. Али, на жалост, утицај његов иде даље и *покувари позорницу, публику и књижевност*. Већи део путничких рутинијера стекао је себи имена; а они и ступају на позорницу увек у уверењу, да су савршени уметници. Али тиме увек дају рђава примера већини млађих снага на позорницама, на којима се појаве; јер су ови млади глумци још незрели, па их лажни сјај заведе, те подражавају и нехотице манир, који је при-

видно успехом оправдан. Осим тога имају честа гостовања штетан утицај на ансамбл, на целину, шта више разоравају ту целину. Глумац као гост у своје прецењивању сама себе не брине се ни за традиције позорнице, на коју је дошао, ни за уметничку дисциплину, која тамо влада. Он мења читаве призоре, испушта по неке, бира себи друкчије речи, које глумцима служе као знак кад је на њих ред да раде, и најпосле поступа с песником тако, као да му је он лакај. И без обзира на самовољну игру славнога госта, добија тиме складност игре неку раздешеност, која никад угодно не утиче на гледаоца.

Публика се квари виртуозношћу. Тежећи за повим, виртуозност воли генијално мајмунисање, воли необичне ефекте и сувише „набиберисан“ приказ. Ретко остаје виртуоз на једном месту толико, да публика добије времена, да га види, да га позна и иза кулиса и да дође до увиђења, е јој он даје у место хлеба шарено камење. Али је ипак доста и кратак низ гостинских улога, те да се све већма отрује смисао за оно што је истинито, право, природно и просто.

Сличан утицај има виртуозност на драмску продукцију. Ова с дана на дан све више заборавља стварати карактере — она само *набавља* улоге и то врло често само за извесне глумце. Све се тако заопштрава, да при томе особина уметникова дође у најлепшу светлост, не обзи-

рући се на то, да ли у позоришној особи има и најмање пѣсничке истине, естетичка карактера. Даља је последица та, што се те парадне улоге далеко подигну изнад њиховог унутарњег значаја, те тако дакле искачу како из оквира комада тако и из самог ансамбла, из целине.

Тако се рђав утицај пресађује даље и мора се, наравно, ширити вазда све више. Како је виртуозност опасна и по праве таленте, види се кад се посматрају славни глумци, као *Е. Робертс*, *Барнади*, *Хазе*, *Циглерка*. Први био је јако даровит глумац; стожер његове индивидуалности састојао се у заносном жару његових осећаја. На жалост, шкодило му је то, што је знао, да његова лепа појава производи велики утисак и успех. Тад се у приказивању му развила нека црта са-

модопадања, што не приличи мушкарцу, развила се нека тежња, да увек са свим истиче своје спољашње особине и врлине — престао је учити, т. ј. проицавати у душевни механизам својих створова, својих особа. Знао је добро, да публику и онако заслепљује и заноси, а да не мора своје улоге духом задахнути и душевно проучити. Те погрешке множиле су је још више путовањем на гостовања, која су наравно захтевала велику физичку снагу. То гостовање покварило му је мало по мало и меки му орган, који је пре тако чаробно звучао и задобијао; нестало је у њега природног начина говора, игра му је била преговарена лепим покретима, скроз рефлектирана, и без оне заносне свежине, којом се тај уметник пређе одликовао.

(Наставиће се.)

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Марија, њи пуковније*. Шаљива игра у три раздела, с певањем, по француском прерадио Фридрих Влум. Превоо Спира Димитријевић. Музика од Доницетија. — Приказана 7. марта ове године.)

Кад се оно на Богојављење 1888. у пуној кући као завршна представа прошле сезоне приказала овде први пут Доницетијева красна та комична опера, да богме са свију страна немилосно сасечена те дакле куса до зна бога, читао сам у једном нашем листу о том приказу реферат, који је у сваком ретку издавао крајње неразумевање, више него ђачку неупућеност, мал не рекох: неупутност свога писца. Тај се реферат наиме није ни дотакао кобнога „удешавања за наше прилике“, јасније казано: сасецања и брисања, него је са неке оне олимпијске висине, са које данас у нас „млађа генерација“ о свему и свачему, па дабогме и о оном, о чему појма нема, ирби ет орби казује своје „стручно“ и „позвано“ мишљење, старогга превреднога Гајетана Доницетија без и најмање гриже савести гурнуо онамо међу Офенбахе, Лекоке и друге проповеднике новијега, тривијалнога правца а умиљату његову „*La fille du régiment*“ међу

лепе Јелене“, „Анготе“, „Жирофлеје“ и каквих ти ту нема. Сиромаш Доницети кад је пре равно педесет година саставио и управи Париске Орџа сомиџе предао партитуру свога лепога чеда, ни у сну није сенио, у каквом ли ће се колу наћи после по века и он и једно од његове силне деце по милости голобрада каква — pardon! само строга дуанира на граници, који Аргусовим оком пази, да се не прекријумчари амо по штогод, што би могло страшно опасошћу загорзити непоквареном и чистом (ух, ала је то страшно!) укусу српске публике. Па нико други, до баш Доницетијева „*Кћи пуковније*“ да то на души понесе! Та зар јој није доста невоље, што је сиротицу ни криву ни дужну изрованише, него дед сад још да је обеде, да је дошла да квари свет, да га демора — не могу, вере ми, од смеја даље.

Управа се нашег народног позоришта није препала тога баука, те ужасне прогнозе, те је и по други пут пустила „*Кћер пуковније*“ да се пробашкари по српској позорници на вељу пакост ватрених наших књижевних дуанира, по публика је ипак застрепила за свој морал — није шала! — па је, као и иначе, кад нема ни труни опасности, „сјајила својим одсуством“. А кажу, да певање привлачи те да би нам позориште боље пропевало, кад би се у њему

много и лено певало. Кажу тако на доста што кажу. Ко би опет свагда и сваком приликом са логичном консеквенцијом и изводио све оно, што овда онда рекне, тек да не ћути? Морали бисмо онда мало, врло мало говорити, е, а где ли је онда родољубље, па заузимање за просветни напредак!? Ваљда се то тек неће с чеља читати!

Сад то што му драго, факт је, да „Кћи пуковније“ није умела други пут да домама гледалаца и слушалаца. Па кад је тако, онда би и управа, крај свег тога, што је наша Марија овде прекрасно, ђаволасто чељаде, а уз то и с музичким разумевањем уме да изводи оно неколико нумера, што не сасеконше, ваљало да не експериментирате више са „Кћерју пуковније“ оваквом, каква је сад. Шат дођу лепши дани те у српском позоришту узмогнемо чути и увертуру и оба антракта и оба финала и Тонијову романцу, једном речи: свих једанаест нумера свеже опере Доницетијеве па ће ваљда онда и публика на делу доказати, да јој годи лено пезање а наш строги дуанир ће ваљда онда хтети увидити, ко је био Доницети и шта му вреди „Кћи пуковније.“ Г.

КР. СРП. НАР. ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(„Штедионица“). Шаљива игра у четири чина, од Лабиша. (Представљано 8. марта 1890.)

Овога вечера давала се стара шаљива игра „Штедионица“, са новом поделом улога, од познатог француског писца Лабиша. Од овога писца има још много комада, познатих нашој публици, који су сви написани више ради ефекта, ради очију и забаве, без икакве унутарње вредности. У овим комадима нема тенденције, нема замисли, него слике наређане једна за другом, које терају гледаоца на смеј; а кад се сврши комад, па се запитамо, шта смо видели, одговорили бисмо: ништа! Развеселили смо се и насмејали. „Штедионица“ има врло много сцена, које су комичне и готово више него што би требало да су, где се види, да су нарочито, тако рећи, намештене, да гледаоцу натерују сузе на очи од смеја.

Мисао је у комаду: слика једна из паланачког живота. Три пријатеља Шамбурси, богаташ, Коладап, економ, и Корданбоа, апотекар решили су се, да штеде у једну штедионицу до извесног времена, па за тим да је отворе и са уштедом да се користе. То и учине. Отварају штедионицу и налазе извесну суму новаца и смеше се, те путују у Париз о трошку из те штедионице. У Паризу налазе на разне неприлике и незгоде, једно са незнања а друго са глупости. Ту нас писац води са њима у поли-

цију, у завод посреднички за женидбу и удадбу, ту нам их показује, како се они муче да се извуку из тих неприлика и све дубље упадају, док се напослетку не спасавају новцем, који им доноси будући зет Шамбурсијев.

Представљање није ишло лако и живо. У опште овакви комади — конверзација — код нас врло лоше испадају, а то с тога, што нема оне лакоће у говору и кретању, што нема оног брзог упадања у речи, напослетку што се једна радња не надовезује за другу, да изгледа да је једно, што треба да је. А за што? — Као да ће бити за то, што се увек чека, да суфлер прво добаци реч, па тек онда да се каже!

Поред свег тог овакве комаде публика воли, што нам је показало и ово вече, јер је позориште било пуно. Види се, да треба пружити публици прилике, да се мало насмеје у шали овакве врсте.

Молимо управу, да комаде, који су мало заостали у репертоару, меће што чешће, те ће на тај начин бити и публике више у позоришту, а биће и репертоар разноврснији.

У Београду.

Артемље.

(„Протенција.“) Данас се приказује у нашем позоришту *први пут*: „Протенција“, комедија у 5 чина, написао Бранислав Ђ. Нушић. У том комаду износи се друштвени живот наше прекосавске браће. Карактери су комично нацртани а ситуације пуне комичних ефеката. Та шаљива игра даје се непрекидно у Београду и увек пуни позориште. Према томе надамо се, да ће се допасти и нашем свету та шаљива игра, која је пуна здраве шале, шаљивих досетака и доскочица. Млади, даровити писац те шаљиве игре обећао је, да ће гледати да и сам дође на ту прву представу свога комада овде. Добро нам дошао!

СИТНИЦЕ.

(Позориште у Француза.) П. де Жилвил, професор, написао је веома занимљиво дело: „Le théâtre en France.“ Histoire de la littérature dramatique depuis ses origines jusqu'à nos jours.“ (Позориште у Француза. Повесница драмске књижевности од почетка јој до наших дана.“ Писац истиче најпре, да је за драмску књижевност настало сада време најлепшег цветања у Француској, али уједно казује и то, на основу својих студија, да од хиљаду комада, што се дају за годину дана, једва један да преживи једно столеће. Главни разлог налази у томе, што се губи интерес за предмет, а језик постаје неразумљив.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

36. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 26.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 17. МАРТА 1890.

Први пут:

ПРОТЕКЦИЈА.

КОМЕДИЈА У 5 ЧИНОВА, НАПИСАО БРАНИСЛАВ Ђ. НУШИЋ. — РЕДИТЕЉ: ДОБРИНОВИЋ.

ОСОБЕ:

Господин министар	Ружић.
Персида, његова сестра, уседелица	Т. Лукићка.
Драгиња његова кћи	С. Миљковићка.
Аћим Кукић, председник суда из унутрашњости	Добриновић.
Савета његова жена	Д. Ружићка.
Светислав	Васиљевић.
Јулка } њихова деца	М. Марковићка.
Манојло Кукић, бивши извршитељ општински	Лукић.
Јованка, његова кћи	Д. Жанова.
Младен Ђурић, писар судски из унутрашњости	Марковић.
Сава Савић, ђумругија	Димитријевић.
Администратор „Народног Пријатеља“	Делини.
Жена	Ј. Добриновићка.
Практиканат	Бакаловић.
Момак министров	Живковић.

Доба оскорашње. — Догађа се у Београду. Први, трећи и пети чин код Манојла; други и четврти чин код министра.

У недељу 18. (30.) марта: „ЦИГАНИН“. Позоришна игра у 3 чина, с певањем, написао Ј. Сиглигети, превео Јустин М. Шимић, за српску позорицу удесио А. Хаџић, музика од А. Милчинског.

Умољавају се наши поштовани претплатници, да би изволели и то неки од њих други, а неки и први и други део своје претплате исплатити у књижари браће М. Поповића.

Улазнице могу се добити у позоришној писарници од 9—12 пре и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7¹/₂ А СВРШЕТАК У 10¹/₂ САХАТА.